

Сәентерү ялавё

Муркаш район хаҗачё

1944 сұлхи сү уйахён 5-мёшёнченпе тухать

85 (7939) №

* Юн кун, 2011 сұлхи юпа (октябрь) уйахён 26-мёшё *

Хакё ирёлкё

Ачалах тёнчи ответлах ыйтаты

«Патшаләх ача сачёсем сине тимлөх ытларах уйәрма тытәннәшән эфир питё кәмәллә», – пёлтерет Катъкасри пусламәш шул – ача сачён ертүси Любовь Петровна Сергеева (сулахайран виҗсёмёш). Пёчөк сынна сын туса үстерессе – питё яваплә ёс. Кунта вай хуракан воспитательсем те – Н.Л. Ельмешкина, В.Н. Угарова тата С.В. Макарова (сулахайран сылтәмалла) – ответлах пысаккине аван әнланассё. Воспитателён ачасене юратни, вёсене әнланма пёлни, кунпа пёрлех чәтәмләх та сахал мар кирлө.

Ача сачёсенчи ёс-хёл кәсәлтанна федераллә патшаләх требованиёсемпе килёшүллөн пулса пырать. Вёрентүле воспитани требованиёсемпе үснипе пёрлех ситес вәхәтра воспитательсен ёс укци те үсмелле.
Н. НИКОЛАЕВА
сән үкерчөкё.

Мён синчен калассё цифрәсем?

Тәхәр уйах итогёсем

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

Кәсәлхи январь-сентябрь уйахёсенче районёпе пётёмпе 1427726,5 пин тенкёлөх продукция туса кәларнә. Ирнө сұлхи сәв вәхәтрипе танлаштарсан ку 135,1 процент пулать. Промышленность тата продукция тирпейлекен предприятисен үсөмё курамлә – 1142591,3 пин тенкёлөх (142,4 процент) продукция туса кәларнә. «Сундырь-Хлеб», «Моргаушавотехсервис», «Сеспель», «Моргауши-Хлеб» обществәсем, Муркашри пурәнмалли сурт-йөрпе коммуналлә хуҗаләх предприятийё тата «Моргаушимежрайгаз» филиалё кәсәлхи тәхәр уйахри иртнө сұлхинчен үсөмлөрөх ёслөнө пулсан, Муркашри кирлөч заводёнче (97,8 процент), Муркашри сёт заводёнче (77,6 процент), «Моргаушкорм» обществәра (98,6 процент), Сөнтөрти пурәнмалли сурт-йөрпе коммуналлә хуҗаләх предприятийёнче (99,6 процент), хуҗаләхсем хушшинчи «Моргаушская» строительство организациёнче (82,6 процент), Муркаш почтамтёнче (81,2 процент) кәтартусем чакнә.

ТУЛЕВЛЁ УСЛУГАСЕМ ПАРАССИ

Иртнө тәхәр уйахри сынсене пётёмпе 54545,1 пин тенкёлөх түлевлө усуғәсем панә. Ку вәл иртнө сұлхи кәартуран 5,3 процент нумайрах. Пурәнмалли сурт-йөрпе коммуналлә хуҗаләх предприятийён ертсе пыракан компанийё түлевлө услуга ёсёсем 16677,1 пин тенкёлөх (106,9 процент), «Моргаушимежрайгаз» филиалё 12135 пин тенкёлөх (108,4 процент), «Моргаушрайбыт» общество вара 889,6 пин тенкёлөх (88,9 процент) пурнәшланә.

Камән сәвәм пысакрах?

РАЙОНТИ ПЁРЛӨШҮЛЛЁ ХУҗАЛӘХСЕНЧЕ ЮПА УЙАХЁН 25-МЁШӨНЧЕ ПЁР ЁНЕ ПУСНЕ ВӘТАМРАН МЁН ЧУХЛЁ СЁТ СУНИНЕ КӘАРТНИ (килограмма)

Колонкәсенче: 1. Кәсәл сунә. 2. Пёлтөрхипе танлаштарсан («-» – сахалрах).

Е. Андреев яч. хис.	6,5	-1,4
«Восток»	4,7	-1,8
«Герой»	8,5	-0,6
Ильич яч. хис.	9,4	-1,4
«Орино»	9,6	3,6
«Передовик»	5,2	-4,2
«Свобода»	10,4	2,4
Суворов яч. хис.	13,3	0,2
«Ударник»	9,6	-0,4
Чапаев яч. хис.	3,9	0,4
Чкалов яч. хис.	10,6	1,6
«Путь Ильича» АФ	6,2	-
«Колос» АПФ	12,0	2,0
РАЙОНЁПЕ	9,0	0,1

ВАККАН ТАВАР СУТАССИ

Январь-сентябрь уйахёсенче ваккан тавар сутассин кәләпәшө районёпе 581056 пин тенкөпе танлашнә. Иртнө сұлхи сәв вәхәтрипе танлаштарсан – 117,1 процент. Мән Сөнтөр райовё ку кәартәва иртнө сұлхинчен 16,4 процент, Муркаш райовё 17,6 процент, ытти сүту-илү предприятийёсем 17,1 процент үстерме пултарнә.

ОБЩЕСТВАЛЛА АПАТЛАНУ

Икё райпо коллективён обществәлла апатлану предприятийёсем те үсөмлө ёслөсчө. Мән Сөнтөр райовён предприятийёсем 33946 пин тенкёлөх, Муркаш райовён – 24102 пин тенкёлөх продукция реализациленө, кәартусене пёлтөрхи шайран 18,3 тата 19,2 процент үстернө.

СТРОИТЕЛЬСТВО

Кәсәлхи январь-сентябрь уйахёсенче 382098,02 пин тенкёлөх инвестицисемпе усә курнә. Иртнө сұлхи сәв вәхәтрипе танлаштарсан ку вәл 127,2 процент пулать. Харпәр хайсен сурт-йөрне тәвассипе ку вёсө 311377,2 пин тенкөпе (122,3 процент) танлашть. «Пурәнмалли сурт-йөр» федераллә төллөвлө программәна пурнәсә кёртессипе усә курнә инвестицисен вёси – 66632,2 пин тенкө. Пурәнмалли сурт-йөр пётёмпе 20004,1 тәваткал метр (120,2 процент), вәл шутран харпәр хайсен сурт-йөрне 17493,1 тәваткал метр (105,1 процент) хута янә.

ЁС РЫНОКЁ

Иртнө сұл сәк вәхәтра районёпе шу та илнө ёсёсөрисем 97 сын пулнә пулсан, кәсәл вёсем 70 сын. Ёсёсөрлөш шайё 0,32 процентпа (пёлтөр 0,44 процент) танлашть.

Э. СИМАКОВА,

район администрацийён экономика пайён пусләхө.

Сурт-йөр условийёсене лайәхлатакансем ытларах

Ача амәшён капиталё

2007 сұлтан тытәнса 2006 сұлхи декабрён 29-мёшөнче йышәннә 256-ФЗ № «О дополнительных мерах государственной поддержки семей, имеющих детей» Федераллә саккун вайра. Унтанпа Чәваш Республикинче иккёмөш ача сураткан е усрава илекен 31 пин ытла хёрарам ача амәшён (семье) капиталён патшаләх сертификатне илнө.

Ача амәшён капиталёпе виҗө төрлө усә курма пулать: пурәнмалли сурт-йөр условийёсене лайәхлатма, сөмьери кирек хәш ачине те пулин вёрентме тата ача амәшён пулас пенсийён пухәнакан пайне пысаклатма.

Ача амәшён капиталёпе усә кураcи пирки заявленисене ача 3 сұл тугарнә хысән йышәнма тытәннә пулнә. 2009 сұлхи январён 1-мёшөнчен пуҗанса ку йёркене улшә-

ну кёртнө. Халё ача амәшён капиталёпе пурәнмалли сурт-йөр валли илнө кредитсене е заемсене саплаштарма усә курнә чухне ача миҗө сұлта пулине пәхмассө. Сәкә сәмрәк сөмьесенчен чылайәшнө хайсен сурт-йөр условийёсене лайәхлатма май панә.

Пирён района 2007 сұлтан тытәнса ача амәшён капиталён патшаләх сертификатне 1004 хёрарам илнө. 2009 сұлтан тытәнса 211 сөмье ача амәшён капиталён укцине хайсен пурнәсә условийёсене лайәхлатма тата ачасене вёрентме пётёмпе 93 миллион тенкө уйәрнә. Вәл шутран сөмьесенчен 98 процентчө ку укса-тенкөпе тәп парәма тата кредитсөмпе заемсен процентсөсене түлеме, пурәнмалли сурт-йөр тума тата туянма усә курнә.

О. АЛЕКСЕЕВА,
Пенси фончён райоңти управленийён пай пусләхө.

Пушанман лаптәксем

Юпа уйахён 25-мёшө төлне район сёр улмине пётёмөшлө лаптәкән (1289 га) 93,9 процентне (1210 га) пуҗтарса кёртнө. Паянхи куна кәларман «иккёмөш сәкәран» ытларах лаптәкөсем «Свобода», «Ударник» (25-шөр гектар) хуҗаләхсөмпе «ВаСөм» (30 га) чикёллө явалләхлә обществәра. Сәвән пекех хәш-пёр хресчен (фермер) хуҗаләхсөсөнче те кәларман сёр улми 2-6 гектар йышәнать.

Пахча сөмөс

Пёрлөшүллө хуҗаләхсөмпе хресчен (фермер) хуҗаләхсөсөнче кәсәл лартса үстернө 227,5 гектар пахча сөмөсрөн 174 гектарне (76,5 процент) пуҗтарса кёртнө. Устернө тата пуҗтарса кёртнө пысак лаптәкөсем «Свобода», «ВаСөм» хуҗаләхсөмпе А. Толстов хресчен (фермер) хуҗаләхсөсөнче.

Сёртме сухи

Районёпе 3719 гектар сёртме сухи сухаланә. Пысак лаптәкөсем «Ударник» (700 га), Чкалов яч. хис. (350 га), «Свобода», «ВаСөм» (300-шөр га), «Путь Ильича» (290 га) хуҗаләхсөсөнче.

Республикәра

«Маруся» автомобиле тума хутшәнатпәр

Интерфакс агентсөвө пёлтөрнө тарәх «Маруся Моторс» компани «Маруся» спорткар валли электрон компонентсене Шушкарти «Элара» заводра хатёрлеме паләртать. Сәмах климат-контроль системи пирки пырать.

Автомобильсен корпусне сваркәпа сьпәстарассине «Сеспель» предприятире вырнаштарма шутлассө.

«Маруся» автомобиле пирён инженерсем тунә. Хальлөхе В1 тата В2 спорткарсем кәларассө. Малашне внедорожниксөм тума та паләртассө. Компани Мускаври «Зил» завод территорияёнче вырнашнә.

Сән үкерчөкөре: «Маруся» спорт машини.

Сөнө музей йыхравлать

Трактор историйё

Трактор историйён музейё – трактор тәвассин малтанхи утәмөсем пирки каласа паракан пуянләх. Сәкна пөлес тата кураc текенсем, техника төлөшпе хайсен тавра курамне үстерөс шухәшлисем юпа уйахён 29-мёшөнче усәлакан Трактор историйён музейне пырса курма пултарассө. Сәк кун Шушкарти хулинчи Мир проспектнчи 1-мөш сурта («Шушкарти агрегат завочө» чарәнү) пыракансен трактор историйён авалхи экспонатсөмпе сывәхарах паллашса май пулө. Вёсем сәв экспонатсем сөмне тарса сән үкерттерме, ятарлә 3д-программа пуләшнине инженер-конструктор вырәнөнче пулса хайсен явалләхне туйма пултарөс. Кунпа пёрлөх электронлә терминалсен пуләшәвөпе сёр-шыври трактор завочөсене ситсе килме те вәхәт пулө.

Кәмәл пуррисем экскурсия йөркипе «Промтрактор» ОАО заводән тәп конвейерөпе паллашөс.

Музейпа паллаштарас йөрке 11 сөхетре пусланать. 13 сөхетре әна официаллә майпа Чәваш Республикин Президентчөпе М. Игнатьевпа «Трактор завочөсем» концерн Президентчө М. Болотин усәсчө.

Хамәр инф.

Саламлатпәр

Хакләран та хаклә, юратнә аннене, хуньямана, сөпөс чунлә кукама, асаннене, аслә кукама, сывәх тәваңа – Турай ялөнче пурәнакан **Лидия Ивановна СТЕПАНОВАНА** суралнә кун ячөпе чун-чөререн ыра та чи әшә сәмахсөмпе саламлатпәр. Сывләху сан сирөп пултәр, кун-сулу вәрәм та телейлө килтөр. Ачусөмпе, мәнукөсөмпе тата мөн пур тәванпа пөрлө савәнса пурәнмалла пултәр. Көрөкү сәкәр-тәвартан ниҳәсан та ан татәлтәр, тәванусөнчен пуян пултәр. Пире ыра сунса яланах пуләшса тәнәшән тав таватпәр. Эфир сана юрататпәр, хисеплетпөр, санпа мухтанатпәр.

Саламлаканөсем: хөрөсөмпе көрүшөсөм, ывалөпе кинөсем, юратнә мәнукөсөм, сывәх тәванөсем.

Сьрәнтарту – 2012

«Сөнтөрү ялавё» хаҗата 2012 сұлхи январь уйахёнчен илсе тәма унчөнхи хакпах сьрәнтартассө.

Ултә уйаха сьрәнмалли хак: 191 тенкө те 70 пус.

Хаҗат редакцийё.

Суйлав участокёсенче йёрке пултәр

Суйлав ыйтәвәсемпе

2011 җулхи декабр 4-мешенче район территорияенче Раҗсей Федерацияен Федералл Пухавен ултәмеш созыври Патшаләх Думин депутатчәсен тата Чәваш Республикн пилләкмеш созыври Патшаләх Канаһен депутатчәсен суйлав, савән пекх 1-меш номерл суйлав округе депутатсен Муркаш район Пухавен депутатне, 5-меш номерл суйлав округе депутатсен Чуманкасси ял тәрәхәнчи Пухавен депутатне суйлаһе хушма суйлавсем иртмелле. Паянхи сәмах – суйлав участокёсенчи йёркеләхе тивәстерессе. Кун пирки Муркаш территория суйлав комиссийен председателә, район администрацияен пусләхән сүмә, йёркелүе кадрсен, право енепе тивәстерессин тата вырәнти самоуправлени органәсемпе ёслекен пайен пусләхә Лилия Юрьевна ТАРАСОВА каласа паратъ.

– Ситес суйлава Чәваш Республикн РФ Федералл Пухавен Патшаләх Думин депутатчәсен, ЧР Патшаләх Канаһен депутатчәсен пәрлехи парти списоксемпе 22 сынна тата пәр мандатл суйлав округәсемпе 22 сынна суйламалла пулатъ.

Районта декабр 4-мешенчи суйлава хәтерленсе ирттерес ёссене җак суйлав комиссийәсем пурнаҗлашсә:

1. Территори суйлав комиссийә. Ун сине Чәваш Республикн Патшаләх Канаһен депутатне суйлаһе 8-меш округри суйлав комиссийәсен тивәссене те хунә.

2. Участоксенчи 52 суйлав комиссийә. Комиссийә йыш 285 сын. Вәсен пурин те татса памалли (решающий) сасә пулатъ.

Суйлав процесен обществә политика теләшәнчи пәрләрешә уйрамаһа пысәк. Җавна май суйлава хәтерленсе ирттернә тапхәрта, уйрамаһа тата сасәлава кунәнен, саккунләха, право йёркеләхе тивәстерессе, хәрушсәрләх ыйтәвәсем питех те пәрләрешлә пулса тәрашсә. Җак ыйтусене әнәслә татса парас тесен

суйлав комиссийәсем, Чәваш Республикн патшаләх влаҗ органәсем, ёҗ тавакан федералл влаҗ органәсен территория органәсем тата вырәнти самоуправлени органәсем пәрле тачә сыхәнса ёслесе пыни кирлә.

Саккунләхпа право йёркеләхе тивәстерессе право сыхлава органәсен ёҗ-хәл те пәрләрешлә. Ку теләшпе чи малтанах шалти ёҗсен органәсен паләртмалла. Вәсем пурнаҗлакан мероприятисен комплексн шутне саксене кәртмелле:

– суйлав комиссийәсен пүләмәсен сыхлаһе. Кунтах сасәлава пүләмәсем те, Раҗсей Федерацияен автоматизацияленә «Выборы» патшаләх системин хәтерәсен комплексне вырнаҗтарна пүләм те кәресә;

– суйлав бюллетенәсен тата открепительный удостоверенисене сыхлаһе. Вәл шутра комиссийә суйлав бюллетенәсем панә хыҗсан участоксенчи суйлав комиссийәсен пүләмәсен таләкәпех сыхлаһе;

– суйлав бюллетенәсен пичетленә тата хыҗсан упранә чухне дежурство тәраһе;

– суйлав комиссийәсенә

суйлав документацине ләсәме уйәрса панә транспорт хәтерәсенә хуралласа сүрессе;

– суйлав комиссийәсемпе киләше татәлса территориясенче полици нарячәсем патруль сүрессе (суйлав участокен, участокри суйлав комиссийә вырнаҗна сурт таврашәнчи территория). Кунпа пәрлех полици нарячәсем суйлав тапхәренче суйлав комиссийәсен членәсемпе сыхәнса ёсләссине йёркеләссә;

– кирлех пулсан суйлав комиссийәсен членәсенә, вәл шутра вәсен сәмәе членәсенә, депутат пулма тәратна кандидатсене, сәнавсәсенә (наблюдатель), шанна сынсене, суйлав пәрләрешәсенә представителәсен уполномоченныйәсенә тата журналистсене хүтәлессе;

– саккунпа киләше тәман агитаци ёҗ-хәлне асәрхәттарасси тата чарса лартаһе.

Вырәнти самоуправлени органәсем суйлав комиссийәсем валли суйлава сыхәннә ыйтусене татса пама юрәхлә пүләмәсем уйәрса парасә, сыхән хәтерәсемпе тивәстерәсә. Паләртмалла, уйәрса паракан пүләмәсем пушар тата террористла хәрушсәрләхә тивәстерәсенә паләртма комплекслә тәрәсләв ирттерәсә. Вәсен пурин те суйлав ирттернә кун телне тәрәсләв акчәсем пулмалла.

Территори суйлав комиссийә тата автоматизацияленә «Выборы» патшаләх системин хәтерәсен комплекс район администрацияен суртәнене вырнаҗна. Участоксенчи суйлав комиссийәсем валли пүләмәсенә ытларак чухне вәренү учреждениесен, клубсен тата Культура сурчәсенче уйәрнә. Җапла вара

суйлав комиссийәсен әлһинчә уйәрса паракан пүләмри сыхән хәтерәсемпе оборудованисем пулашсә. Кирлех пулсан хушма сыхән хәтерәсенә тата пушар сунтермелли оборудовани те вырнаҗтарма пулатъ.

Хәлхи вәхәтра территория тата участоксенчи суйлав комиссийәсен членәсем чрезвычайлә лару-тәрура хәйсене мәнле тытмалли пирки пәтәмәшлә кәна пәләсә. Пирән шутпа ку вәл сителәкәсәр. Җавәнпа та вәсемпе МВД, МЧС органәсемпе службисен специализацияленә обязательнай майпа вәренү йёркелени (инструкция ирттерни) ытлашши мар.

Суйлав кунәнен право йёркеләхне тивәстерә суйлав участоксенче (вәл шутра сасәлава пүләмәсенче те) шалти ёҗсен пайен сотрудникәсем дежурство тәраһине йёркеләсә.

Хәлхи вәхәтра суйлав умәнхи агитацие ирттермелли правиләсенә пәхәнәсси ыйтусем сурататъ. Шел пулин те ялан тенә пекх суйлав тапхәренчә саккунпа пәсса агитаци ирттернә, суйлавсәсенә уяра сәнсе хәйсә майлә савәрма хәтланнә тәсләхәсенә куратпәр. Экстремистла пүләмәсем те пулма пултарасә.

Кунта чи малтанах саккунсәр майпа чәнләхә киләше тәман агитаци материаләсем пичетләсе сарна тәсләхәсенә асанмалла. Суйлав комиссийәсем кун пек чухне йёркене пәсин факчәсенә паләртма, тавлашуллә самантәненче эксперт шүчәне каласәсем ирттерме, законодательствәна пәсна е пәсман пирки әнлантарса пама, право сыхлаһен органәсенә представленисем тәратма пултарасә.

Водительсене пәлме

Транспортшән налук тәлемелле

Федераллә налук службин Чәваш Республикнчи районсем хушшинчи 6-меш номерл инспекцияен транспорт хушсене савна пәлтәрәт. 2011 җулхи ноябр 1-мешенче транспорт тата сәр налукәсенә тәлемелли вәхәт тухатъ.

Мән чухлә налук тәлемелли пирки уведомилисене почтапа пурин патне те кәсалхи август уйәхәнчәх яра савна пулнә. Енчен те кам та пулин кирек өпле сәлтәвпа налук тәлемелли пирки уведомили илмен пулсан, вәсен пәр тәхтәса тәма сәр налук инспекцине сәк адреспа пырас пулатъ: Муркаш ял, Гагарин урам, 4-меш сурт. 8(83541)62-4-52 номерлә телефонпа та шәнкәравама пулатъ.

Налуксене Перекет банкән кирек хәш уйрамәнчә те йышәнашсә. Кунпа пәрлех Перекет банкән тәлев терминаләсемпе банкәкомачәсем урлә та тәлемә пулатъ. Енчен те сирән налук тәлессе сәмәлләхәсем (льготәсем) валли право пур пулсан, сәк правәна сирәпәлетекен документсене налук инспекцине илсе пымалла. Налук тәлессе, парәмсем енепе ыйтусем пулсан налук инспекцияенчәх консультаци те илме пулатъ.

Граждансене мелләрех пултәр тесе эфир хамәрән ёҗ графикне те улаштарамәр. Кашни эрнәрех ытлари кунпа кәшәрни кун хәлә налук инспекцияен ирхи 8 сә-

хәтрән тытәнса кәшхи 8 сәхәтчен, кашни уйәхрах иккәмеш тата тәватәмеш шәмәт кунсене 10 сәхәтрән тытәнса 15 сәхәтчен ёсләт.

Савна та аса илтәрәшән. Науксене тәлемәсен тата вәхәтра тәлемәсен иртсе кайнә кашни куншән пени шутлса парасә. Унән виҗи Раҗсей Тәп Банкән рефинансировани ставкин 1/300 виҗипе танлашатъ. Ан манәр, налуксене тәлемәни пенисем хушса панипе кәна сыхәнман. Кунпа пәрлех Раҗсей Федерацияен Налук кодексәне киләшүллән парәма суд урлә та шырәса илме пәхнә.

Иртсе кайнә суйлашән парәмсем пур пулсан та вәсенә кая юлмасәр парса татас пулатъ. Хәвәрән налук тәлев парәмә пирки пәләс тата тәлев документне пичетләсә тесен Федераллә налук службин Чәваш Республикнчи управлениен сирән сәйчә сине (www.r21.nalog.ru) «Личный кабинет налогоплательщика» интернет-сервис урлә кәмелле кәна. Кунпа пәрлех асаннә сервис Газпромбанк, КИВИ Банк, Перекет банкән клиентчәсенә Интернет урлә пурләх налук тәлессе парәмәсенә парса татма та майсем усса паратъ.

Е. АРСЕНТЬЕВА,
налук тәлекәсемпе,
вәсенә регистрацилессе
тата учета илессе
ёслекен пай пусләхә.

Кадет тени явапәха та үстерет

Тәван сәр-шыва хүтәлессе – кашни гражданин тивәсә. Чыс, тивәс мәнне ачасем шукла вәреннә чухнә аша хывса үсәсә. Муркашри кадетсен класәнчә вәренекәсенә вара хәйсене пәнах сәр-шыв хүтәләвсине пәләсә сәк хәйсене кадәтен ушкәннә кәртнине халалланә уявра вәсем әнлә тәвра курамлә пулма, чән-чән сын пулма, ялава чуп тусах Тәван сәр-шыван паттәр хүтәләвсине пулма сәмах пачәс.

Лицей директорә Н.Е. Смирнов каланә пек «кадет» тени хитре янәрәнипе пәрлех хәйсә сине пысәк явапәх хунине те әнланасә ачасем. Вәсен пурнаҗәнчи сәк паллә кунпа кадетсен район администрацияен пусләхә Ю.А. Иванов саламларә.

–Эсир паян чән-чән тупа турәр. Сәкна нихәсан та ан манәр. Эфир вара эсир Тәван сәр-шыван шанчәклә хүтәләвсине пуласса шанатпәр, – терә Юрий Александрович.

Ытти хәнасәмпе пәрле Юрий Александрович кадетсене пакусәем парнеләрә.

Җак кун ачасем савәнәсә өле явапәхне пайлакансем йышлән пулчәс. Шалти ёҗсен ветеранә В.Ф. Киселев, Чәваш Республикнчи наркотиксем сарәлассинчен контроллер федераллә управленин ертүсин сүмә И.В. Кузовчиков, Шупашкарти «Патриот» клуб ертүси Ю.Н. Спиридонов, нарконтроль управленин ведомствәсем хушшинчә сыхәнәпа ёслекен подразделениен ертүси Е.В. Романова, Чәваш Республикн Вәрентү тата самарәсен политикн министрствин тәп эксперт специализация О.Н. Малова, Чәваш Республика Чар комиссариячән Муркаш тата Эләк районсәнчи пай пусләхә В.Е. Андреев, шалти ёҗсен пайен пусләхән сүмә В.М. Максимов, Муркаш ял тәрәхән пусләхә Н.И. Никитин, С.В. Андреев воин-афганец

тата ыттисем саламларәс, кадетсене вәсем ыттисенчә урә әнсемпе паләрсә тәма, пуриншән те ыра тәсләх пулма ыра сунчәс.

Салтак сәр-шыв хүтәләвсине пурнаҗне вәсем халех тәплән сәр-шыв хүтәләвсине пәләсә сәк хәйсене кадәтен ушкәннә кәртнине халалланә уявра вәсем әнлә тәвра курамлә пулма, чән-чән сын пулма, ялава чуп тусах Тәван сәр-шыван паттәр хүтәләвсине пулма сәмах пачәс.

Лицей директорә Н.Е. Смирнов каланә пек «кадет» тени хитре янәрәнипе пәрлех хәйсә сине пысәк явапәх хунине те әнланасә ачасем. Вәсен пурнаҗәнчи сәк паллә кунпа кадетсен район администрацияен пусләхә Ю.А. Иванов саламларә.

–Эсир паян чән-чән тупа турәр. Сәкна нихәсан та ан манәр. Эфир вара эсир Тәван сәр-шыван шанчәклә хүтәләвсине пуласса шанатпәр, – терә Юрий Александрович.

Ытти хәнасәмпе пәрле Юрий Александрович кадетсене пакусәем парнеләрә. Җак кун ачасем савәнәсә өле явапәхне пайлакансем йышлән пулчәс. Шалти ёҗсен ветеранә В.Ф. Киселев, Чәваш Республикнчи наркотиксем сарәлассинчен контроллер федераллә управленин ертүсин сүмә И.В. Кузовчиков, Шупашкарти «Патриот» клуб ертүси Ю.Н. Спиридонов, нарконтроль управленин ведомствәсем хушшинчә сыхәнәпа ёслекен подразделениен ертүси Е.В. Романова, Чәваш Республикн Вәрентү тата самарәсен политикн министрствин тәп эксперт специализация О.Н. Малова, Чәваш Республика Чар комиссариячән Муркаш тата Эләк районсәнчи пай пусләхә В.Е. Андреев, шалти ёҗсен пайен пусләхән сүмә В.М. Максимов, Муркаш ял тәрәхән пусләхә Н.И. Никитин, С.В. Андреев воин-афганец

Л. ПАВЛОВА.

Ырә улшәнүсем курамлә

Аталану сүләпә

Чәваш Енре экономикапа социаллә пурнаҗ аталанавә теләшпе лару-тәру танәс темелле. Промышленноҗ продукция туса кәларасси үсет, строительство ёҗсем әнлә сарәлнә, ваккән тавар сутасси, сынсене тәлевлә пулашу парасси, пурәнмалли сурт-йөр таваһи, сынсен ёҗ укши шайё үссе пырашсә.

Муркаш райончә те экономикапа социаллә пурнаҗ аталанавәненчә үсәсем сук мар. 2011 җулхи январь–август уйәхәсенчә продукция туса кәларасси 74,7 процент (республикпе 10,9 процент), ваккән тавар сутасси 6,5 процент (республикпе 6,8 процент), тәлевлә пулашу парасси 7,9 процент (республикпе 3,9 процент), сурт-йөр хута яраси 5,4 процент үснә.

Промышленноҗ продукция кәләпәшәнчә «Сеспель» предприятия түпи 96 процентпа танлашатъ. Кунта кәсал 380 миллион тенкә тәракан «Алюмини хушәшәнчә сурма прицепсемпе чукун сүл вакунәсен сериллә инноваци производствине йёркеләссә» проекта ёҗе кәртнә. Заказсемпе уйрам моделсене хәтерләме тытәннә та ёнтә. Кунсәр пуҗне 31 миллион тенкәләх татах 3 проекта пурнаҗа кәртме паләртнә.

Ял хушәләхәнчә те ыра әннелле улшәнүсем пур. Район территорияенчә темисе пәсәк инвестици проекчәсенә пурнаҗа кәртәсә. Акә «Путь Ильича» агрофирма» чикәллә явапәхлә обществәра 1000 пуҗ вырнаҗмаләх сәт-су фермине тума пуҗәннә. Проектан пәтәмәшлә хакә – 268 миллион тенкә. Кунпа пәрлех вильях-чәрләх комплексә сәр улмин хәйне евәр сорчәсенә туса илекен «Паха улма» чикәллә явапәхлә обществән проекчәсем 218 миллион тенкәләх ытла. Вәсем хушма 50 ёҗ вырәнә ытла йёркеләме, бюджетта укса-тенкә ытларак пухәнма май памалла.

Потребительсене рынокә үсәмлә

аталанатъ. 2011 сүлта сәнә строительство тата реконструкция меләсемпе 2 магазин, 2 парикмахерски уснә. Сүлталәк вәсләничәнен татах 5 объект хута яма пәхнә.

Республика экономикне пәчәк тата вәтам предпринимательство хывакан тәле үсет. Кунпа пәрлех пәчәк тата вәтам предпринимательство субъекчәсен шүчәне вәсенчә вай хуракансен шүчә те пысәкланатъ. Вәсенә әнәслә аталантарма патшаләх енчен пулашу витәмлә. 2008 сүлтан тытәнса республикара пәчәк бизнесә пулашма 726,4 миллион тенкә уйәрнә. Сәмах май вәсенә паракан патшаләх пулашавән виҗи кәсал 2008 сүлхинчен 8,7 хут пысәкрах пулнә. Пәтәмәшлә пулашу кәләпәшәнчә федераллә бюджетран уйәрнә укса-тенкә виҗи 566,5 миллион тенкәле танлашатъ.

Районта пәчәк тата вәтам предпринимательствәна аталантарассипе йышәннә муниципаллә программа пурнаҗа кәрет. Предпринимательство ёҗне тытәнкансене хәйсәнен бизнесне йёркеләме Чәваш Республикн бюджетәнчен укса-тенкә уйәрса парса та пулашасә. Кәвакал тата хур чәпписем ситәтерәссипе, цигейски әратлә сурәхәсем ёрчәтәссипе, пәвә ёҗ-хәлне йёркеләссипе, химчистка уяссипе, автомашинасене диагностика тата техобслуживани тавассипе кун пек проектсене пәнах тухса ырланә. Ку проектсене пурнаҗа кәртме 600 пин тенкәне хәян уйәрса панә. Кунсәр пуҗне 5 предпринимателә хәйсәнен бизнес-проекчәсенә пурнаҗа кәртме 1500 пин тенкәләх грантсем панә.

Январь–сентябрь уйәхәсенчә районтә ёҗне тивәстерәкән центрта учәтра тәракан 50 ытла сын хәйсәнен ёҗне йёркеләме кашни 58,8 пин тенкә субсиди илнә. Унчәнен ёҗсәрисем шутла-накансем хәйсәнен ёҗне йёркеләссә ытти ёҗсәрисем валли те ёҗ вырәнәсем туса панә.

Районта пәчәк бизнесә пурләх теләшәнчә пулашу күрес телләвпә

федераллә центр пулашине Муркаш яләнчә бизнес-инкубатор тәва ёҗсем пуҗәннә. Җавна валли бюджетран 14,2 миллион тенкә уйәрәсә. Проектпа пәхнә тәрах бизнес-инкубаторта пәчәк предпринимательствән 20-е хәян субъекчә вырнаҗмалла, 76 ёҗ вырәнә йёркеләмелле.

Хушма ёҗ вырәнәсем йёркелени, ёҗ уксине вәхәтра тәлесе тәни, экономика теләшәнчә танәсләх ёҗ укши шайне үстерме май панә. 2011 җулхи январь–август уйәхәсенчә вәл иртнә сүлхи сәвә вәхәтрипе танлаштарсан 11,1 процент үснә (республикпе – 11,9 процент).

Социаллә пурнаҗпа коммуналлә хушәләх инфраструктурин объекчәсенә тума тата реконструкциялеме 2011 сүлта федераллә бюджетпа республика бюджетәнчәнен бюджет инвестициясенә 121,9 миллион тенкә е республикари пәтәмә инвестици бюджетчән 1,1 процентчә чухлә уйәрма пәхнә.

Аслә Отечествәннәй вәрсән 39 ветеранә хәйсәнен пурәнмалли сурт-йөр условийәсенә лайәхлатнә. Федераллә тата республика бюджетчәсенчәнен финансәлипе Хорнуј ялә патәненчи Суратка юхан шывә синчи гидротехника сооруженине тәпрен юсанә, Муркашра бизнес-инкубатор валли сурта реконструкциялеме пуҗәннә. 2011 сүлта нумай ачаллә 4 сәмәнен тәлевсәр сәр участокәсем илме сертификатсемпе тивәстернә. Муркаш район администрацияен умәнчә пысәк та пәрләрешлә задачәсем тәрашсә. Район территорияенчи ваккән тавар сутассипе пасарсем тума инвесторсене явәстарассипе ёҗсенә хәвәртлатмалла. Кунсәр пуҗне Чәваш Республикн Ял хушәләх министрствине район администрацияен тунә киләшүле пәхнә пек ял хушәләх аталанавән телләвлә задачәсенә пурнаҗламалла, майракаллә шултара вильяхсен, вәл шутра ёненсә шутне сыхласа хәвармалла.

Хамәр инф.

Ял хуҗаләх техникине хёллехи управа лартма вәхәт

Паянхи техникәпа ыран та уса курмалла

Хәвәрт аталанан пурнаҗра пурнаҗатпәр. Ёлөкөх те мар ял хуҗаләхне механизациялесе пирки хытә каласатчөс, «сываракасене» сүллө трибунаҗем синчен пилетчөс. Кайран җерем җерсем уҗрамәр, пусә җавранәшне тата агротехникана пәхәнса тыр-пул тухәҗне 30-40 центнера, җөр улми тухәҗне 200-300 центнера е ытларах та, ёне пусне тивекен ватам савәма 5 пин килограма җитертөмөр т. ыт. те. Мөн туние ләллани каялла утам туниех. Җакна пурте пелетпөр. Хальхи вәхәтра кахал сын сөс җөнө технологисемпе тата энерги перекетлене техникапа ёҗлемөст, вөсене пурнаҗа кертсе җөнө үсөм картлашкисем тумасты. Анча хура кёркуннепә хёл чиккине ситнө май ял хуҗаләх техникине хёллехи управа лартни тёрөслөнө чух час-часак җәкәр тума пулашакан техника сине алә сулнисем куҗ умне пуласҗөс. Җак киревсөр енем ан пулччәр тесе ҖР Ял хуҗаләх министрствипе республикари хәй төллөн сүрекен тата ытти төрлө төслө машинаҗене төрөслесе таракан патшаләх инспекцийә перлешүллө хуҗаләхсем төлөшпә пысак каләпәшлә ёҗсем туса ирттерет. Вөсенчен пөри – техникәна хёллехи управа лартассипе смотр-конкурс ирттерни. Юпа уйәхөн 21-мөшөнчә республика ирттернө семинар-канашлаван теми те җавнах калат: «Ял хуҗаләх техникине хёллехи вәхәтра упрасси тата юсасси».

Кәҗал җак канашлава пухәннисем Пәрачкав районөңчи «Простор» сәнавлә производство хуҗаләхөнчә ял хуҗаләх техникине хёллехи управа лартассипе мөңлө ёҗленипе, җак ёҗе кәҗал епле йөркеленипә тата кунта ёҗ хәрушсәрләхө җөнө пәхнине паллашрөс.

– Техникана көр ситсен ГОСТ-па килешүллөн нумаи вәхәтләхә упра-

ма лартни хресчене сурхи тата көрхи, вьлях алачө хатөрлес тапхәрти ёҗсене вәхәтра та пахаләхлә пурнаҗлама пулашнине кашниех пелетпөр. Кунпа пөрлех энерги перекетлене техникапа җөнө технологисем сине куҗасси те кун йөркинчә таташ таракаҗ ыйту сине алә сулни малалла пәхма пулашмастех, – терө патшаләх техника надзор инспекцийән районсенчен килнө инспекторөсем умөңчә ҖР хәй төллөн сүрекен тата ытти төрлө төслө машинаҗене төрөслесе таракаҗ патшаләх инспекцийән ертүҗи В. Димитриев.

Семинар-канашла вәхәтөнчә ҖР патшаләх техника надзор инспекцийән пирөн районти инспекторө С. Николаев Владимир Павловичпа Муркаш тәрәхөнчи хуҗаләхсенчә конкретлә ёҗсем пирки каласу та ирттерме ёлкөрчө (сән үкерчөкөре). В. Димитриев Муркашсем ытти сүлсенчи пекөх кәҗал та техникәна управа лартассипе лайәх ёҗлекеннисем шутөңчә пуласса палартрө.

– Паян ял хуҗаләхөнчи техникән пысак пайө хәйөн тупәшлә ёҗлес вәхәтөнчә тухә. Җавәнпа та хуҗаләхсенчә техника единицисем сахалланни сине те пөр өнлө пәхмалла мар. Техника сахалланни пәхмасәр пирөн паян энерги перекетлене хәватлә техника төлөшпә тимлөс уйәрмалла. Вөсемпе перекетлө ёҗлекенсене вөрентсе хатөрлемөллө, – терө Чәваш Республикни ял хуҗаләх министрөн сүмө Л. Николаев.

Техникана ГОСТ-па килешүллөн хёллехи управа лартни сур акине төплөнрөх хатөрлене май паратө, ёҗри инкөксенчен пәрәнтартатө, техника ситчә пушар тухасран сыхлатө, ёҗсене вәхәтра пурнаҗслама сүл уҗатө.

А. БЕЛОВ.

Чүк уйәхне көрөтпөр

Чүк уйәхө – хёл хапхи, авән уйәхөн мәнуке, юпа уйәхөн ывалө, хөлөн таван ашшө. Чүк – уҗа янравлә пәр уйәхө. Чүкөре юр нумаи сусан тырпула аван, шыв ейөве кайсан – утә хушәнәт. Көрхи каҗсем юр сукран төттөм. Вәхәт кертөн су өннелле җавранмасть. Чүкөре көрпә хёл көрөшөҗсө. Чүк уйәхөнчә шурәмпүсә каҗ пултти кун варринчөх төл пуласҗөс.

Чүк – йөпә-сапапа кәпәш юр уйәхө, хёл валли сул-йөр хатөрлет. Чүк – сүлсәр уйәх: кустәрмана та, сүна тупанне те сүк сүк. Чүкөре ашә сивве хирөҗлеймөст. Чүк көперсем таватө, шывсене пәрпа хуплатө. Чүкөре сүт җанталәк хёл өннелле җавранатө.

Сәлпәран умөн ёнтрөк вәхәчө вәрәма каятө, көске пулсан – лайәх җанталәка. Кәнтәрлахи юр вәрах вьртмасть, хёл төпне вьртмалли юр җөрлө саватө. Юманпа авәс сүлсисене чи юлашкнчөн тәкса пөтерөҗсө. Иывәс сүлси пөр ха-

рәс ним юлмасәр тәкәнсан хёл сивө пулмалла. Малтанхи юр сүни төпөр уйәхран хулаҗ юр ситчә паларатө. Пөлөтөсем силе хирөҗ җавәҗсө – җавакан тухасса. Иывәс сүлси вәрәм хёл умөн вәхәтсәрәх тәкәнәт. Малтанхи юр – сүна сүлө мар. Юр шәннә сөр сине вьртсан ял хуҗаләхөнчи пуләхләхә көт. Көркунне кәмпә сахал пулсан хёлле юр хулаҗ пулмалла. Кәмпә кая юлса тухсан юр часах сүмәст.

Сивө, вәрәм хёл умөн шәшисем апат-җимөҗ ытлән-җитлән хатөрлөҗсө.

Чүк уйәхөнчә сү кайәкөсем вөҗсө кайса пөтөҗсө, хёл кайәкөсем сүрҗөртөн килөҗсө. Уйәп хёл пулсанас умөн шәхәҗса юрлатө. Хур урине сүмне пәчәртасан – җанталәк сивөтөсө, сәмсине сунатти айне җытарсан – хёл ир пуҗланасса, шывра сунат җытса шәмпәлтатсан – часах сивөтөмөст.

Чәваш календарөңчен.

Раҗсөй җарне – контракт йөркипе

«Хамәр җар хәвачөпө мухтанатәп»

Раҗсөй историйө унән җар пурнаҗөпө тачә сыхәннә. Вәл вара – Раҗсөй халәхөн мухталлә өнө. Эпир хамәрән паттәр хүтөлөҗсөсене юрататпәр, хисөплөтпөр, вөсемпе мәнаҗланатпәр. Җар асталәхөпө җар сыннисен уйрәм паттәрләхө – вьрәс салтакөсемпө офицөрөсен йәларни пахаләхө. Пирөн җар малашне те җөшыв хәрушсәрләхөн, Раҗсөй аталанавөн җирөп никөсө пулө.

Кашни килтө асаттөсемпе аттөсен паттәрләхне упрасҗөс, паян җөр-шыв хуралөнчә таракаҗсемпе мухтанасҗөс. Раҗсөйре пурәнәкән кашни сын – җар постөңчә тәрәт-и вәл ө мирлө ёҗө чунне парса пурнаҗлатө – чән малтанах Таван җөр-шыв хүтөлөҗсө. Пирөн паянхи парәм вара – вьрәс җарөн мухталлә өнөсене упраса хәварасси.

«Мөн акатән – савә шәтатө», – төт халәх сәмахлахө. Җак чәнләхә никөсө хурса вуншар сүл маларах Шурчари Нина Михайловнапа Владимир Константинович Тюринсем те висө ывал суратса пурнаҗ сүлө сине кәларнә, вөсене ачаран ёҗө юратма вөрөнтөсө җөр-шыва юрәхлә сынсем тунә.

Ман умра куҗөпө чәр-чәр вьлякан, җирөп келөткеллө те хәйне шанчәклә тытакан җамрәк арсын ларатө. Ку вәл – Шурчара суралса үснө Константин Владимирович Тюрин. Декабрөн 1-мөшөнчә 25 сүл тултарө вәл. Җөр-шыв умөнчә пурнаҗслан өҗне пәхсан тәруках җапла калаймән та.

Ачаләхра та пуҗ усса ларманскөр, шул сүлөсөнчөх спортпа тулашса сывләхне җирөплөтнө, җөр-шыв хүтөлөҗсөн рөтне тәрәс өмөтө аталантарнә. Җөрпүри ял хуҗаләх техникүмөнчә автомеханик специалноҗне алла илнөскөр вәхәт ситсен җар рөтөнчөн пәрәнас сүл сине тәмасть.

Көлеткөре җөр-шыв хүтөлөҗсөн юнө вьлякан каччә 2007 сүлхи көрхи призывпа җара каятө. Иывәрләхсем умөнчә пуҗ усма вөрөнмен Костя сүр сүлтанәх җар службине контракт йөркипе малалла тәсма килешү таватө.

Фермәри хёл күнөсем

Ёҗслени куҗ умөнчә, татса памалли те самай

ХӨЛЕ КӨРӨТПӨР

Фермәсене хөле хатөрлөсси синчен каласма пулсан җак ыйту малтанах вьляхчөрлөхө пьрса тивни пирки час-часах манатпәр. Анчах вьрәнсенчә кәҗал ку төлөшпә пысак ёҗсем туса ирттернө. Көркуннехи хёллехи тапхәр вьляхчөрлөх өтрәслөнчө чи өтветли шутланатө. Җак вәхәт төлне ыранхи кунпа пурәнәкәнем фермәсене те, вьляхсене те тухәслә хёл каҗарма хатөрлөсө җитерөҗсө. Юпа уйәхөн 1-мөшө төлне хуҗаләхсөнчөн тәрәтнә статистика пөтөмлөтөвөпө кәҗал хёл каҗма вьляхсөм пөлтөрхинчөн сахалрах көрөҗсө. Төслөхрөн, мәйракаллә шултра вьляхсөн хисөпө сүлталәк хушшинчө 5291 пуҗран 4877 пуҗа юлнә. Җак сүхәтура куллен уқса паракан өнөсен йөшө (2152 пуҗ) сыхланса юлни ыра шанчәк сурататө. Җав вәхәтрах пөрлөшүллө хуҗаләхсөнчи сынсансөн көтөвө уйәх пуҗланнә төлө сүлталәк каяллахинчөн 1587 пуҗ сахалрах пулни (7103 пуҗ) вьляхчөрлөх өтрәслөнчө татса паян ыйтусем нумаи пирки калатө. Сынсансөн йөшө сүлталәк хушшинчө әратлә вьлях өрөчөтөк «Свобода» кооператив-заводра сөс 203 пуҗ малалла утамланә.

Вьляхчөрлөх пәхас технологие пәхәнәкәнем чәнах та көтүри өнөсене витеҗне тәрәтрөс. Ёнөсемпе тынашкәсене витеҗне тәрәтнә май вөсене тәрәнтарасси те хёллехи рацион сине куҗрөс. Җак вәхәтра чылай хуҗаләхсөм вьляхсөне сенаж-силос

пама пуҗларөс. Сәмах май районти пөрлөшүллө хуҗаләхсөм ситөс хёл күнөсене хатөрлөнөсө кәҗал условнәй пөр вьлях пуҗне вәтамран 34,5 центнер апат единици вьлях апачө янтәланә. Җакна шутласан ситөс хёл күнөсене вьляхсөм вьҗәпа аптәрас сүк.

СҢК ТЕНИПЕ ПУР ПУЛМАСТЬ

Юпа уйәхөн 13-мөшөнчә районти вьляхчөрлөх патөңчә ёҗлекөнсөн пөрлөхи күнө иртрө. Җак кун район администрацийән эконимика пайөн ертүҗипө Э. Симаковәпа тата ял хуҗаләх пайөн вьляхсөн әратләхөпө ёҗлекөн зоотехникөпө И. Михайловәпа Чкалов хөҗөпө хисөплөнөкөн тата Чапаев ячөпө хисөплөнөкөн ял хуҗаләх производство кооперативөсене ситөсө куртәмәр, вьляхчөрлөх өрөчөтөсө ёҗ вьрәнсенчө епле пьнипө, хёл күнөсене хатөрленөсипө мөңлө ёҗленипө паллашрәмәр. Кун йөркинчө рынок хушәнәвөсөнчө хуҗаләхсөн аталанавөн тивөслө шайра тытса хәварма алә айөнчи мелөсемпө тухәсләрах уҗә кураҗсси, җакна валли ёҗ тата производство дисциплинине җирөп пәхәнәсси, кашни специалистән хәйөн ёҗне критикалла хак пама вөрөнөсси пулчө.

Сү күнөсөм йөпә-сапапа нушалантарманран икө хуҗаләхән ёҗсөнөсөм те ситөс хёл валли вьлях апачө ситөлөклө янтәланә. Чкалов ячөпө хисөплөнөкөн ял хуҗаләх производство кооперативөңчө кәҗал вьрмана та, җөр улми кәларас ёҗө те вәхәт-

ра вөслөнө пулсан, күршөсөн кунта «хүрө» юлни пур-ха. Апла пулин те Отарккәсем малалла шанчәклә пәхни вьляхсөне сарайсөне тәрәтмичөн кунти сарайсөне дезинфекцилөсө шуратнинчөнөх курәнчө. Исөтерккөсөм кәҗалхи туләх лару-тәрура вьляхсөн көтөвнө пысаклатасси пирки шутлани те ыра пуләм. Вөсөн өнөсемпө тынашкисем эпир хуҗаләхра пулнә кун та козлятник ани ситчө сүрөтчөс. Хуҗаләхра вөсене паян та көтүрө сүрөтөссине йөркелөмө пултаринөне ырламалла кәна.

– Апат-җимөҗ ситөлөклөхө 100 процент. Ёҗлекөнсөм ситөҗсө. Сарайсенчөн тислөк тухсах тәрәт. Санитарни күнөсем ирөҗсө. Нүрөк тата ашә пуррине кура шит сүллөш үсө кайнә козлятник ситчө паян өнөсөм те, пәрүсөм те күнөпөх сүрөҗсө. Вөсөм сарайсөне тутә таврәнни пирө савәнтаратө сөс, – терө вьрәнти ёҗсемпө паллаштарнә май хуҗаләх ертүҗи П. Ефимов.

Иртнө сү күнөсөнчө Отарккәсем пирки пөррө мар сивөчөң каласма тивнөчө. Паян вара кунта урәхлә лару-тәру. Фермәра тирөпөйлө. Вьлях апачө те кил хушшинчө. Анча өнө пуҗне тивөкөн вәтам савәм 3 килограмм ытларах сөс пулни пәшәрхантаратө. Төплөнрөх танлаштарма. Чкалов ячөпө хисөплөнөкөн хуҗаләхра тәхәр уйәх хушшинчө кашни өнө пуҗне вәтамран 3265 килограмм (пөлтөрхи кәтартуран кәшт иртнө) сунә пулсан, күршөсөм өнө пуҗне 1525 килограмм сөс сунә, пөлтөрхи ёҗ кәтартавөне

татах 445 килограмм пөчөклетнө.

ЫРАНА ПАХАРИ

– Сирөн пәшәрханәна әнланатпәр. Фермәра өнөсөм йөшлән пәрүланә тапхәр. Вәл иртнө май савәм үсөсси пирки те иккөтөнү сүк. Паян өнөсөн рационөңчө утә-улаҗ та, 4 кг җәнәх та, ытти хутәшөм те пур. Җывәх күнөсөнчөх кукурузәран хатөрлөнө силос траншеинө уҗатпәр. Пирөн те сөт пулатөх, – терө хәйөсемпө ирттернө төл пулура район администрацийән экономика пайөн ертүҗи Э. Симакова районти лару-тәрупа паллаштарнә хыҗсән Р. Смирнова доярка. Вәл кәланине пөрлө ёҗлекөн Л. Борисовәпа Р. Яковлева, ферма пусләхө Г. Аркадьева та сирөплөтрөс. Ыра әнтәләвә шанас килөт.

Тәхәр уйәх хушшинчө икө хуҗаләхөнчө те мәйракаллә шултра вьляхсөн таләкри вәтам ут хушәсләхө пысак пулнә тесе кәлас килөмөст. Отарккәра вәл 394 грамм пулнә пулсан, Исөтерккөсөн вьляхсөм те таләкөсөрен 475 грамм сөс ут хушнә-ха. Җав вәхәтрах районән вәтам кәтартавө – 539 грамм. Пәрүсөм илөссипө те икө хуҗаләхөнчө те кая хәвармасәр татса памалли ыйтусөм чылай.

Чапаев ячөпө хисөплөнөкөн хуҗаләхра паян зоотехник, ветеринар, төпөр 1–2 доярка ситөҗсө пулсан та ферма ёҗсөнөсөм алә усса лармасҗөс. Җакна курса вөсөм хальтерөх сөнө технологисемпө паллашса вөсөне алла илөссө шанас килөт. Урәхлә сүл сүккнө кашниех әнланатпәр.

А. БЕЛОВ.

Ят – ёмёрлэх е..?

Тёрлэ сáлтава пула сын хайён ятне улáштарма пултарты. Фак ёсе туса ирттерме саккун хирёслемест. Кун пирки тёллёрех район администрацийён ЗАГС пайён ертүсине Е.Л. ИВАНОВАНА каласа пама Ытрэмэр.

– Елена Львовна, Ытларах мёнле сáлтавсене пула сынсем хайсен ятне улáштарасё?

– Ачасене ят парассинче, уйрамах юлашки вáхатра, «мода» хысáн кайни сисенет. Ачана унán пулас ячэ хушаматпа е ашшэ ячёпе килёше таманнине пáхмасáра хушамат тёрлэ ят парасё. Пепкене мёнле ят хурассине унран Ытмáсё-ске-ха. Уссен вара ача хайён ятне килёштерменнине е тата áна хайён тантáшесем умёнче ку ятшán намáс пулнине пёлтерет. Фáпла вара ЗАГС пайне ят улáштарма сұл тытасё.

Тепёр сáлтав. Мáшáрланнá чухне хёрарáм хайён малтанхи хушаматне хáварать. Ача суралнá хысáн (ачин хушамачё ашшён хушамачёпе пёр килет) хёрарáм хайне та улáшкин хушаматне илесшён пулать.

Е тата вырáс хёресем ют сёр-шыв арсынёсенчен ача суратасё. Пуранá киле ачана тене кёртес тесе чиркёве каясё. Анчак та вёсене тене кёртме православи чиркёвёнке килёше тáракан ят сук. Фáванпах ачана тене кёртейменни пирки пёлтересё те чиркуре. Фак сáлтава пула та ачасен ятне улáштарасё. Пётёмёшле – сáлтавсем тёрлёрен.

– Ят улáштарас право пирки кáшт тёллёрех каласа парáр-ха, тархасáн.

– Вун тáватá сул тултарнá хысáн сыннán хайён ятне, хушаматне е ашшэ ятне улáштарма ирёк пур. 18 сұл тултарман фáрáкáн кун пек чухне саккун тáрáх ашшёпе амáшёнчен иккёшёнчен те, е усáва илнисенчен, е попечительсенчен килёшү илмелле. Килёшү пулмасан ёсе суд урлá татса парасё. 14 сұл тултарманнисен ку ёс ашшёпе амáшэ иккёшэ те Ытнипе тата опека органё ирёк панипе пулать.

– Ят улáштарнáшán патшалáх пошлени тўлемелле-и?

– Фáпла. Пошлина пёр пин тенкё чухлэ. Ят, хушамат е ашшэ ятне улáштарнине кура ятарлá свидетельствопарасё. Фын кам пулнине сирёплетекен свидетельствопара вара пирён пурнáсра Ытти нумай документ сыхáнса тáрать. Апла пулсан сак свидетельствопарáх тата Ытти документсене те улáштарма тивет. Сáмахран, ашшэ е амáшэ ят-хушамат улáштарни вёсен ачисен документёсем сине те витём кўрет. Вёсем синчен те ятарлá свидетельствёсем илмелле. Кашниех тўлевлэ – 200 тенкё.

– Пирён районта пурáнанасем кáсал ят, хушамат е ашшэ ятне улáштарнисем пур-и?

– Кун пирки Ытиса сырнисем кáсал сак вáхата ситичен пурё пиллэкён пулчёс. Вёсенчен пёр сыннán Ытáвне тивёстерме саккунпа килёшүллён право пулмарё. Суд та сáкнах сирёплетрё. Пёлтер вара пурё тáхэр сын ят улáштарас правáа пáсá ку рнáччэ.

Анчак та пысáк пёлтерёшлэ сáлтав сук пулсан «модáна» пáхáнас тенипе сёс суралнá чух панá ята улáштарма васкамалла-ши?

Н. НИКОЛАЕВА каласнá.

Сывлáха сирёплетесё

Воспитатель хайён ёсёнке ачасен сывлáхне сыхлассине, áна сирёплетессине тёпе хурать. Мёншён тесен ачасен кáмáл-сипечё, тавра курáмё, áс-тáнэ, пёлёвё тата вёсем хайсен вáйне ёненни – пётёмпех сывлáх мёнле пулнинчен килет.

«Путене» ача садёнке ёслекенсем те фáкна пите лайáх áнланасё. Шкулчченхи вáхатра сывá пурнáс йёрки тытассине йáлана кёртни пурнáс тáршшёпех пулáшть-ске-ха. Фáванпа та районта иртекен «Фáмáрксем – сывá пурнáс йёркишён» акцирен воспитательсем те айкинне пáранса кулмасё.

«Аистенок» тата «Солнечные зайчики» иккёмёш кёсэн ушкáнрисем усá сывлáшра физкультура вáйисем ирттерчёс. Ачасем тёрлэ áмáртусене хавхалансах хушáнчёс. Воспитательсем шáпáрлансене сывлáха сирёплетессифáкáн пек вáйáсенчен пуланине áнлантарчёс.

О. ПРОКОПЬЕВА,
Г. НИКИФОРОВА,
воспитательсем.

Ситёнү

Спорт мастрёсем

Рассейён спортпа туризм министрё В. Мутко октябрён 18-мёшёнче ала пусса сирёплетнё хушáвёпе Чáваш Енён сáкáр спортсменё Рассей спорт мастрё ятне илме тивёснё.

Вёсен шүтёнке – пирён ентёшем те. Алексей Моисеев тата Павел Охотников биатлонистем халё республикáри Олимп резервёсен иккёмёш номерлэ шкулёнке áстáлáха туптасё. Пысáк спорта вара вёсем районта иртекен массáллá áмáртусем урлá тухнá.

Шкулчченхи вёрентү учрежденийёсенче

Пёлтерёсем. Объявления

Продается трактор самодельный, дв. Т-25 и «Волга» ГАЗ-24 на запчасти. Тел.: 8-953-449-42-82. ***

Декабрь уйáхёнче иккёмёш пáруламалли хура-шурá ёне сутатáп. Тел.: 8-903-379-98-63. ***

Декабрь уйáхёнче пáруламалли хёрлешурá тынашки сутатáп. Тел.: 8-927-990-12-80. ***

Мартра пáруламалли хура-хáмáр-шурá тёлсё тынашки сутатáп. Тел.: 8-927-856-55-66. ***

Февраль вёсёнке пáруламалли хура-хáмáр тёлсё, виссё пáруланá ёне сутатáп. Тел.: 8-961-339-42-95, 60-0-77. ***

Февралён 20-мёшёнче пёрремёш пáруламалли хура тынашки сутатáп. Тел.: 8-937-950-59-35, 60-0-35. ***

Продаю двухкомнатную квартиру в с. Моргауши по ул. 50 лет Октября (подвал, балкон). Тел.: 8-906-136-13-04. ***

Агрофирма «Путь Ильича» (д. Хорной) приглашает на работу: гл. бухгалтера, бухгалтера, ст. повара, водителя на автобус, газосварщика V разряда, трактористов-машинистов, операторов машинного доения, скотников, строителей. Тел.: 62-4-11. ***

Продается двухкомнатная квартира по адресу: с. Моргауши, ул. Заводская, д. 19, кв. 5. Цена договорная. Тел.: 8-919-673-90-87, 8-919-673-90-89. 1-2. ***

ИЗВЕЩЕНИЕ О ПРОВЕДЕНИИ СОБРАНИЯ О СОГЛАСОВАНИИ МЕСТОПОЛОЖЕНИЯ ГРАНИЦЫ ЗЕМЕЛЬНОГО УЧАСТКА Кадастровым инженером Николаевым Андреем Витальевичем, 429530, Чувашская Республика, Моргаушский район, с. Моргауши, ул. Ленина, д. 41/5, тел.: 8(8354)63-4-39. № квалификационного аттестата кадастрового инженера: 21-11-68, от 28.04.2011 г. в отношении земельного участка из категории «земли сельскохозяйственного назначения», входящих в состав одного земельного участка с кадастровым номером 21:17:160601:300, расположенного по адресу: Чувашская Республика, Моргаушский район, Моргаушское сельское поселение.

Выполняются кадастровые работы по уточнению земельного участка с кадастровым номером 21:17:160601:300, находящийся в пользовании СХПК ПЗ им. Е. Андреева, Заказчиком кадастровых работ является СХПК ПЗ им. Е. Андреева. Собрание заинтересованных лиц по поводу согласования местоположения границы состоится по адресу: Чувашская Республика, Моргаушский район, Моргаушское сельское поселение, с. Моргауши, ул. Красная Площадь, д. 1 28 октября 2011 г. в 10 часов 00 минут.

С проектом межевого плана земельного участка можно ознакомиться по адресу: с. Моргауши, ул. Ленина, д. 41/5. Межевой организации ООО «Аршин».

Возражения по проекту межевого плана и требования о проведении согласования местоположения границ земельного участка на местности принимаются с «28» октября 2011 г. по «28» ноября 2011 г. по адресу: с. Моргауши, ул. Ленина, д. 41/5.

Смежные земельные участки, с правообладателями которых требуется согласовать местоположение границы: собственники земельных долей СХПК «Динамо», СХПК им. Ленина.

При проведении согласования местоположения границ при себе необходимо иметь документ, удостоверяющий личность, а также документы о правах на земельный участок.

Администрация Моргаушского района сообщает о наличии свободного земельного участка, распределяемого на праве аренды из категории «земли населенных пунктов» с кадастровым номером 21:17:160101:356, местоположение: Чувашская Республика, Моргаушский район, Моргаушское сельское поселение, с. Моргауши, ул. Чапаева, для огорождения, площадью 334 кв.м.; Заявки принимаются в течение месяца с даты опубликования объявления по адресу: 429530, село Моргауши, улица Мира, дом 6 (здание администрации), кабинеты № 312 и 317, с 8-00 час. до 17-00 час. ежедневно, кроме выходных дней. Телефон для справок: 62-2-66.

Продаем: доски 25-50 мм (обрезные, необрезные), брус любого сечения, жерди, подтоварник. Изготовим на заказ: срубы, беседки любого размера. Цена договорная, доставка по району бесплатно. Тел.: 8-927-667-28-32, 8-919-679-18-11. 4-5.

В опубликованном постановлении главы администрации Ярославского с-п № 72 от 19.10.2011 года о проведении публичных слушаний по проекту решения муниципального правового акта «Об изменении разрешенного использования земельного участка и в проекте решения об изменении разрешенного использования земельного участка, опубликованного в райгазете «Сентерү ялавё» («Знамя Победы») от 22 октября 2011 года в №№ 83-84 (7937-7938), стр. 4, во 2 колонке, в 3 и 7 абзацах, допущены опечатки. Вместо «10 сентября 2011 года» следует читать «10 ноября 2011 года», в 4 абзаце вместо «решение» следует читать «постановление», в заглавии второй части объявления вместо «решение» следует читать «муниципального правового акта».

Администрация Моргаушского района сообщает о наличии свободного земельного участка, распределяемого на праве аренды из категории «земли сельскохозяйственного назначения» с кадастровым номером 21:17:070301:146, местоположение: Чувашская Республика, Моргаушский район, Кадиксинское сельское поселение, земельный участок расположен в центральной части кадастрового квартала 21:17:070301, для ведения личного подсобного хозяйства, площадью 5684 кв.м. Заявки принимаются в течение месяца с даты опубликования объявления по адресу: 429530, село Моргауши, улица Мира, дом 6 (здание администрации), кабинеты № 312 и 317, с 8-00 час. до 17-00 час. ежедневно, кроме выходных дней. Телефон для справок: 62-2-66.

В объявлении собственника земельной доли Степановой Татьяны Владимировны, о выделении земельного участка в счет земельной доли, опубликованного в райгазете «Сентерү ялавё» от 13 октября 2010 года в №№86-87 (7828-7829) стр. 6, во 2 колонке, от 29 января 2011 года, в № 6 (7860) стр. 4 во 2 колонке, допущены опечатки. Вместо ЗАО «Колос» следует читать КДП «Гигант».

ЧУВАШСКАЯ РЕСПУБЛИКА МОРГАУШСКИЙ РАЙОН АДМИНИСТРАЦИЯ ОРНИНСКОГО СЕЛЬСКОГО ПОСЕЛЕНИЯ
ПОСТАНОВЛЕНИЕ № 75
14.10.2011 г.
Деревня Падакажасы

О проведении публичных слушаний по проекту решения муниципального правового акта «Об изменении разрешенного использования земельного участка»

В соответствии со статьей 28 закона Российской Федерации от 06.10.2003 г. № 131-ФЗ «Об общих принципах организации местного самоуправления в Российской Федерации», ст. 14 Устава Орнинского сельского поселения Моргаушского района постановляю:

1. Провести публичные слушания по проекту муниципального правового акта «Об изменении разрешенного использования земельного участка» 02 ноября 2011 года в 10 часов 00 минут в здании администрации Орнинского сельского поселения, деревня Падакажасы, улица Школьная, дом № 3.
2. Настоящее решение подлежит официальному опубликованию в районной газете «Знамя Победы».

Глава администрации Орнинского сельского поселения А.С. ВОЛКОВ.

Проект муниципального правового акта Об изменении разрешенного использования земельного участка

Руководствуясь п. 10 ст. 3 Федерального закона от 25 октября 2001 года № 137-ФЗ «О введении в действие Земельного кодекса Российской Федерации», с учетом результатов публичных слушаний постановляю:

Изменить разрешенное использование земельных участков земельного участка с кадастровым номером 21:17:101001:3, из категории «земли населенных пунктов», местоположение: Чувашская Республика, Моргаушский район, Орнинское сельское поселение, деревня Семейкасы, улица Центральная, дом № 59, общей площадью 70 кв. метров с «для содержания и обслуживания торгового киоска» на «для строительства и содержания здания магазина».

Глава администрации Орнинского сельского поселения А.С. ВОЛКОВ.

С предложениями по проекту муниципального правового акта «Об изменении разрешенного использования земельного участка» обращаться в администрацию Орнинского сельского поселения Моргаушского района Чувашской Республики с 8-00 до 17-00 часов, кроме выходных дней. Последний день приема предложений 02.11.2011 года до 9-00 часов.

Ырá ёс

Чиркү сёнелет

Прихутри сынсем пулáшнине 1785 сұлта Очáкассинчи йывáс чиркёве кирлечрен туса лартнá. Вáл икё престоллá пулнá. Совет самани вáхáтёнче, 1936 сұлта, чиркёве хупнá. 1991 сұлта православи чиркёвё сёнерен ёслеме пулсанá.

Хáльхи вáхáтра Очáкассинче чиркү (храм Богоявления Господня) тáррине юсаса сёнетессине тáрáшасё. Ырá ёсён пусаруш те пур. Вáл – Торинкассинче суралса ўснэ Виктор Валерьевич Михайлов.

Хáмáр инф.

Прогноз погоды

Местное время	среда 26 октября				четверг 27 октября				пятница 28 октября			
	04:00	10:00	16:00	22:00	04:00	10:00	16:00	22:00	04:00	10:00	16:00	22:00
Облачность %												
Осадки мм	*			*	*	*	*	*	*	*	*	*
Температура °С	-2	-2	+2	+1	+1	+2	+5	+2	0	0	+3	+1
Давление мм	757	757	757	755	755	755	755	756	756	757	757	757
Влажность %	82	72	68	91	95	96	82	86	90	88	74	90
Ветер м/сек	С-В	С-З	С-З	З	С-З	С-З	С-З	С-З	С	С-З	С-З	З
Солнце восход/заход		07:46	17:26			07:49	17:24			07:51	17:22	

Муркаш районёчи «Сентерү ялавё» хаçат

УЧРЕДИТЕЛЬСЕМ: Чáваш Республикин Культура, национальносен ёсёсен, информáци политикин тата архив ёсён министрствини.

ЧР Культура, национальносен ёсёсен, информáци политикин тата архив ёсён министрствини «Муркаш районёчи «Сентерү ялавё» хаçат редакцийё» автономн учрежденийё.

Тёп редактор А.И. ТИХОНОВ.

АДРЕС: 429530, Чáваш Республики, Муркаш ялэ, Мир урамё, 9А сурт.
ТЕЛЕФОНСЕМ: тёп редактор - 62-1-36, яваплá секретарь - 62-2-82, бухгалтери - 62-1-35, пайсем: общество пурнáс пайё - 62-2-82, экономика тата социáллá пурнáс пайё - 62-1-38.
Факс: 62-1-36; E-mail: morpress@cbx.ru, redaction@cbx.ru

Сыхáнн, информáци технологийёсен тата массáллá коммуникаци сферине пáхса тáракан Федерáллá службáн Чáваш Республикипе – Чáваш Енле ёслекен управленийё 2009 сұлхи раштавáн 7-мёшёнче ПИ ТУ 21-00073 № регистрационё.

Калáпáш 1,0 пичет листи.
Ал сырáвёсене рецензи́лемесё, каялла тавáрса памáсё, 2 страницáран пысáк-раххисене йышáн-мáсё.
Рекламáпа пёлтерёсен чáнлáхёшён вёсене паракансем яваплá.

ИЗДАНИ ИНДЕКС: 54822.
Хаçат чáвашла юн тата шáмáт курсен тухать.
Номер дежурнáйё Шапошников В.Л.
Пичете панá 25.10.2011 с.
Пичете памалли вáхáт: графикпа – 17 сех. 20 мин, чáннипе – 17 сех. 20 мин.
Заказ Тираж 4362.